

Київський університет імені Бориса Грінченка
Педагогічний інститут
Кафедра початкової освіти

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор
з науково-методичної та навчальної роботи
О.Б.Жильцов
«30» 01 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Рідномовна освіта: Українська мова з методикою навчання»

для студентів

спеціальності 013 Початкова освіта
освітнього рівня першого (бакалаврського)
освітньої програми 013.00.01 «Початкова освіта»

Київ – 2020

Розробник:

Нежива Людмила Львівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти, кафедра початкової освіти Педагогічного інституту

Викладач:

Нежива Людмила Львівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти, кафедра початкової освіти Педагогічного інституту

Робочу програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри початкової освіти
Протокол №8 від «20» січня 2020 року

Завідувач кафедри Г.Л. Бондаренко

Робочу програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 013.00.01
«Початкова освіта»

«20» 01 2020 р.

Гарант освітньо-професійної програми 013.00.01 «Початкова освіта» Г.Л. Бондаренко

Робочу програму перевірено

«22» 01 2020 р.

Заступник директора М.А. Машовець

Пролонговано:

на 20__ /20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__

на 20__ /20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__

на 20__ /20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__

на 20__ /20__ н.р. _____ (підпис) (_____) (ПІБ), «__» _____ 20__ р. Протокол №__

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Характеристика дисципліни за формою навчання	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рідномовна освіта. Українська мова з методикою навчання		
Вид дисципліни	обов'язкова	
Мова викладання, навчання та оцінювання	Українська	
Загальний обсяг кредитів / годин	4 / 120	
Курс	1	
Семестр	2	
Кількість змістовий модулів із розподілом:	2	
Обсяг кредитів	4	
Обсяг годин, в тому числі:	120	
Аудиторні	56	
Модульний контроль	8	
Семестровий контроль	2	
Самостійна робота	56	
Форма семестрового контролю	Залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета навчальної дисципліни – формування особистості майбутнього педагога, який зорієнтований на професійний розвиток студентів сучасних закладів освіти; формування методичної компетентності, що уможливорює високий рівень педагогічної взаємодії суб'єктів освітнього процесу під час вирішення актуальних питань методики навчання української мови студентів спеціальності «Початкова освіта»; здатність на творчому рівні використовувати набуті знання з фахової методики, розв'язувати професійні задачі з урахуванням сучасних освітніх стратегій, фахових інтересів студентів та актуальних потреб початкової мовної освіти.

Завдання навчальної дисципліни:

- формувати здатність спілкуватися державною мовою на офіційно-діловому рівні (ЗК 4);
- формувати здатність діяти на основі принципів і норм етики, правил культури поведінки у стосунках із дорослими й дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей (ЗК 6);
- формувати здатність до застосування знань, умінь і навичок із циклу професійно-наукових дисциплін, що є основою побудови змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (ФК 1);
- формувати здатність розв'язуючи стандартні та проблемні методичні задачі під час навчання учнів освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти (ФК 4);

– формувати здатність застосовувати комунікативні знання, навички, вміння, настанови, стратегії й тактики комунікативної поведінки (ФК 5).

Результати навчання за дисципліною

- знати зміст нормативних документів, що регламентують початкову освіту (ПРН 1);
- знати методичні системи навчання учнів початкової школи освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти (ПРН 3);
- володіти уміння й навички, що становлять теоретичну основу освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової загальної освіти, під час розв’язування професійно-зорієнтованих задач (ПРН 4);
- проектувати процес навчання з предмету у вигляді календарно-тематичного планування для певного класу, теми (ПРН 7);
- моделювати процес навчання учнів початкової школи певного предмету: розробляти проекти уроків, методичку роботи над окремими видами завдань (ПРН 8);
- прогнозувати, проектувати педагогічну комунікацію з іншими суб’єктами освітнього процесу початкової школи на засадах етики професійного спілкування, мовленнєвого етикету (ПРН 12).

4. Структура навчальної дисципліни

Тематичний план для денної форми навчання

Назва змістових модулів, тем	Розподіл годин між видами робіт						
	Аудиторна						Самостійна
	Усього	Лекції	Семінари	Практичні	Лабораторні	Індивідуальні	
Змістовий модуль 1							
Методика навчання грамоти							
Тема 1. Методика навчання української мови як педагогічна наука	18	2	2	4			10
Тема 2. Наукові основи методики навчання грамоти	16	2		4			10
Тема 3. Методика навчання грамоти та її основні етапи	26	2		12	2		10
МКР 4 год.	4						
Усього	60	6	2	20	2		30
Змістовий модуль 2							
Методика розвитку усного і писемного мовлення учнів початкової школи							
Тема 1. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів	28	2	2	8			16
Тема 2. Розвиток зв'язного мовлення учнів у початкових класах ЗЗСО	24	2		10	2		10
МКР 4 год.	4						
Усього	52	4	2	18	2		26
Разом	120	10	4	38	4		56

5. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 1 Методика навчання грамоти

Лекція 1.1. Методика навчання української мови як педагогічна наука

Вивчення курсу "Рідномовна освіта: Українська мова з методикою навчання" у контексті Нової української школи. Зміст курсу, загальна характеристика його основних розділів. Лінгвістичні основи викладання української мови. Нормативні документи, які регулюють мовну освіту в початковій школі.

Лінгводидактичні основи початкового курсу української мови. Поняття про принципи навчання української мови. Класифікація принципів навчання української мови. Поняття методів навчання та їх класифікація.

Урок як основна форма організації навчально-виховного процесу в початковій школі. Поняття про освітні технології навчання і застосування їх на уроках української мови в початковій школі.

Основні поняття теми: принципи навчання, методи і прийоми навчання, форми навчання, засоби навчання, освітні технології навчання.

Рекомендована література:

основна: [1, 2, 5]

додаткова: [2, 3, 6]

Лекція 1.2. Наукові основи методики навчання грамоти.

Навчання грамоти як засіб набуття дітьми перших навичок правильного читання і письма, формування їх мислення і розвиток мови. Основні завдання: розвиток фонетико-фонематичного слуху, розвиток мовлення, формування читацької навички, формування каліграфічного письма.

Психолого-педагогічні основи: підбір форм, методів і видів роботи із врахуванням психологічних особливостей першокласника (мовлення, мислення, увага, уява, сприймання).

У сучасній школі навчання грамоти шестирічних першокласників здійснюється за звуковим аналітико-синтетичним методом.

Основні поняття теми: навчання грамоти, лінгвістичні основи, психолого-педагогічні основи, методи навчання грамоти, аналітичні, синтетичні, аналітико-синтетичні методи, буквоскладальний, метод цілих слів.

Рекомендована література:

основна: [1, 4, 5, 6];

додаткова: [1, 2, 3, 4, 7, 9, 10].

Лекція 1.3. Методика навчання грамоти та її основні етапи

Періоди навчання грамоти, їх завдання. Добукварний період. Методика ознайомлення учнів з фонетичними уявленнями.

Завдання букварного періоду. Основні граматичні поняття цього періоду; основні знання, уміння й навички, які формуються протягом букварного періоду, спрямовані на формування механіки читання. Особливості роботи на першому та другому етапах букварного періоду.

Упорядкування граматичного ладу мовлення. Оволодіння граматичною будовою мови. Формування умінь орфоепічного читання, відповідно до норм української літературної вимови. Визначення теми і мети уроку вивчення нової букви. Методика проведення звукової роботи.

Особливості навчання грамоти молодших школярів у післябукварний період.

Основні поняття теми: навчання грамоти, добукварний період, букварний період, післябукварний період, урок.

Рекомендована література:

основна: [1, 2, 5, 6];

додаткова: [1, 2, 3, 9, 10].

Семінарське заняття 1. Психологічні і лінгвістичні засади методики навчання грамоти

Практичне заняття 1.1. Фонетичне членування потоку мовлення. Чергування голосних і приголосних звуків

Практичне заняття 1.2. Склад, звук і методика їх вивчення у початковій школі

Практичне заняття 1.3. Змістове забезпечення уроків навчання грамоти у добукварний період

Практичне заняття 1.4. Методика навчання каліграфічного письма в початковій школі

Практичне заняття 1.5. Прийоми звукового аналізу і синтезу

Практичне заняття 1.6. Урок навчання грамоти добукварного періоду

Практичне заняття 1.7. Структура і методика уроків читання букварного періоду

Практичне заняття 1.8. Структура і методика уроків письма букварного періоду

Практичне заняття 1.9. Опрацювання звуків і букв на другому етапі букварного періоду

Практичне заняття 1.10. Моделювання уроку на вивчення букви, яка позначає приголосний м'який та приголосний твердий звуки

Лабораторне заняття 1. Моделювання уроків читання і письма післябукварного періоду.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ № 2

Методика розвитку усного і писемного мовлення учнів початкової школи

Лекція 2.1. Тема 4. Лекція 4. Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів

Поняття про мовлення. Мовлення і мислення. Наукові підходи до визначення поняття «мовленнєва діяльність». Характеристика мовленнєвої діяльності.

Особливості зовнішнього і внутрішнього мовлення. Види мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання, письмо.

Психолінгвістичні моделі породження сприйняття та розуміння мовленнєвого висловлювання.

Методика навчання учнів початкових класів різним видам мовленнєвої діяльності.

Основні поняття теми: лінгводидактика, засади лінгводидактики, мовлення, зв'язне мовлення, функції мовлення, мовленнєві і текстотворчі уміння і навички учнів.

Рекомендована література:

основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6];

додаткова: [1, 3, 4, 5, 7, 11, 13].

Лекція 2.2. Розвиток зв'язного мовлення учнів у початкових класах ЗЗСО

Зв'язне висловлювання. Текст як лінгвістичне поняття. Культура мовлення. Структура і зміст програми з розвитку мовлення. Методи розвитку мовлення: імітативні, комунікативні, метод конструювання.

Методика навчання розповіді у початкових класах ЗЗСО. Методика навчання опису у початкових класах ЗЗСО. Методика навчання учнів початкових класів створювати тексти-міркування.

Розвиток орфоепічних умінь. Робота над інтонацією мовлення. Лексичний рівень роботи з розвитку мовлення. Види вправ із лексики. Методика роботи над словосполученням і реченням. Розвиток мовлення молодших школярів на рівні тексту.

Основні поняття теми: зовнішнє, внутрішнє, говоріння, слухання, читання, письмо, факти мови, мовлення і позамовні чинники, монологічне, діалогічне мовлення, процес створення продукту зв'язного висловлювання.

Рекомендована література:

основна: [1, 2, 3, 4, 5, 6];

додаткова: [1, 3, 4, 5, 7, 11, 12, 13, 14].

Семінарське заняття 2. Види мовленнєвої діяльності у методиці навчання української мови у початкових класах ЗЗСО

Практичне заняття 2.1. Рецептивні види мовленнєвої діяльності та особливості їх творення

Практичне заняття 2.2. Продуктивні види мовленнєвої діяльності та особливості їх творення

Практичне заняття 2.3. Система методів і прийомів формування мовленнєвих умінь в молодшого школяра на сучасному етапі

Практичне заняття 2.4. Методика роботи над словосполученням і реченням у початковій школі

Практичне заняття 2.5. Функціональні особливості опису як виду монологічного мовлення

Практичне заняття 2.6. Функціональні особливості розповіді як виду монологічного мовлення

Практичне заняття 2.7. Функціональні особливості міркування як виду монологічного мовлення

Практичне заняття 2.8. Формування мовленнєвих умінь у молодшого школяра на сучасному етапі. Аналіз програми Р.Шияна

Практичне заняття 2.9. Формування мовленнєвих умінь у молодшого школяра на сучасному етапі. Аналіз програми О.Савченко

Лабораторне заняття 2. Типи уроків з розвитку зв'язного мовлення молодших школярів

6. Контроль навчальних досягнень

6.1. Система оцінювання навчальних досягнень студентів

Види діяльності студента	Максимальна к-сть балів за одиницю	Модулі 1,2	
		Кількість одиниць	Максимальна кількість балів
Відвідування лекцій	1	5	5
Відвідування семінарських занять	1	2	2
Відвідування практичних занять	1	19	19
Відвідування лабораторних занять	1	2	2
Робота на семінарському занятті	10	2	20
Робота на практичному занятті	10	19	190
Робота на лабораторному занятті	10	2	20
Виконання завдань для самостійної роботи	5	4	20
Виконання модульної роботи	25	4	100
Разом			388
Максимальна кількість балів	378 балів		
Розрахунок коефіцієнта	3.78		

6.2. Завдання для самостійної роботи та критерії її оцінювання

Самостійна робота

№ з/п	Завдання для самостійної роботи ЗМ 1	Кількість	Кількість
		годин	балів
1.	Проаналізувати навчальні програми НУШ з навчання грамоти (1 клас) щодо змісту основних періодів. Схарактеризувати компетентнісну основу програми, змістові лінії, схематично зобразити структуру програми. Скласти обґрунтований перелік основних умінь, якими має володіти учень початкової школи із розділу: «Навчання грамоти».	10	5
2.	Проаналізувати «Буквар» зі списку альтернативних підручників для 1 класів. Скласти порівняльну таблицю для запису результатів аналізу «Букваря» (два на вибір).	10	5
3.	Розробити план-конспект уроку з вивчення нової букви.	10	5

	Підготувати мультимедійної презентації для роботи з новою буквою на уроках читання й письма.		
4.	Проаналізувати навчальні програми НУШ щодо розвитку мовлення молодших школярів. Скласти обґрунтований перелік основних умінь, якими має володіти учень початкової школи із розвитку мовлення. У першій колонці зазначте вміння, а у другій – методи і прийоми, які сприяють ефективності розвитку зазначених умінь і навичок.	16	5
5	Розробити урок із розвитку мовлення учнів (теми і клас – за вибором). Сформулюйте методичні рекомендації з формування культури мовлення молодших школярів. Упорядкувати комплекс вправ і завдань із формування мовних умінь учнів початкової школи. Підготуйте методичні комплекти з відеоматеріалами та інтерактивними сторінками до однієї із навчальних тем (за вибором).	10	5
	Разом	56	25

6.3. Форми проведення модульного контролю та критерії оцінювання

Модульний контроль здійснюється у формі тестування, письмової роботи та перевірки виконання завдань для самостійної роботи.

Тест – 25 питань для кожного студента. Кожна правильна відповідь на питання тесту оцінюється в 1 бал.

Письмова робота – 15 питань. Повна обґрунтована відповідь на кожне з питань оцінюється в 3 бали, часткова обґрунтована – 2 бали, часткова необґрунтована – 1 бал.

6.4. Орієнтовний перелік питань для семестрового контролю

1. Педагогічні вимоги до процесу навчання грамоти.
2. Схарактеризуйте сучасний звуковий аналітико-синтетичний метод навчання грамоти.
3. Проаналізуйте шкільні підручники з навчання грамоти.
4. Вправи ігрового характеру на звуковий аналіз і звуковий синтез.
5. Навчально-виховні завдання добукварного періоду. Визначте обсяг знань, умінь, навичок, які учні повинні засвоїти в добукварний період.
6. Розкрийте можливості добукварного періоду для розвитку усного мовлення й мислення учнів.
7. Розкрийте методику підготовки першокласників до письма в добукварний період.
8. Визначте коло знань, умінь і навичок, що за програмою засвоюють учні в букварний період.
9. Схарактеризуйте основні етапи букварного періоду в сучасній методиці.

10. Доведіть доцільність паралельного ознайомлення учнів з парними твердими і м'якими приголосними звуками.
11. Структура та методика уроку читання на вивчення нового звука й нової букви.
12. Види аналітико-синтетичних вправ у букварний період, вправи з розвитку мовлення й фонематичного слуху.
13. Випереджувальний принцип звукового аналізу.
14. Способи, види, форми учнівського читання, які використовуються в букварний період.
15. Прийоми пояснення й уточнення лексичного значення слів.
16. Словниково-логічні вправи, які доцільно використовувати на уроці грамоти.
17. Методика роботи над синонімами, антонімами, багатозначними словами.
18. Методика роботи над загадками, скоромовками у зв'язку з опрацюванням «Букваря».
19. Схарактеризуйте способи навчання письма в букварний період, вимоги до техніки й засобів письма.
20. Основні прийоми навчання учнів писати нову букву, склади, слова з новою буквою.
21. Прийоми, які застосовуються для вироблення в першокласників грамотного письма.
22. Види вправ на уроках письма, прийоми запобігання можливим помилкам у письмі учнів.
23. Види самостійної роботи, методика їх організації на уроках читання, письма.
24. Завдання після букварного періоду. Особливості структури й методики уроків читання й письма в цей період.
25. Види роботи над реченням і зв'язним мовленням у букварний і після букварний періоди.
26. Методика вивчення фольклорних творів на уроках читання й письма.
27. Схарактеризуйте завдання позакласного читання в період навчання грамоти. Заходи з позакласного читання.
28. Особливості аналізу уроків навчання грамоти.
29. Види мовлення актуальні для початкової мовної освіти.
30. Фактори, що впливають на успішність розвитку зв'язного мовлення школярів.
31. Назвіть мовні норми, які охоплює культура спілкування. Розкрийте зміст роботи над кожною нормою в початкових класах.
32. Схарактеризуйте види мовленнєвої діяльності, розвиток яких здійснюється в початковій школі відповідно до чинних навчальних програм.

33. Особливості діалогічного мовлення. Розкрийте методика формування в молодших школярів умінь будувати діалог.
34. Розкрийте особливості монологічного мовлення і зміст та завдання роботи над його розвитком в початковій школі.
35. Методи розвитку мовлення.
36. Розкрийте зміст роботи над формуванням у молодших школярів орфоепічних умінь.
37. Зміст роботи з розвитку мовлення на лексичному рівні.
38. Напрями роботи над інтонацією. Зміст роботи над кожним напрямом.
39. Види лексичних вправ у початкових класах. Методика їх застосування.
40. Зміст роботи над словосполученням в початковій школі.
41. Види вправ з реченнями, які використовуються в початкових класах.
42. Вміння учнів у побудові зв'язного висловлювання.
43. Зміст роботи над різними видами переказів у початковій школі.
44. Види усних і письмових творів, над якими працюють молодші школярі.
45. Методика формування в учнів початкових класів умінь здійснювати самоперевірку і найпростіше редагування власного переказу чи твору.

6.5. Шкала відповідності оцінок

Оцінка	Кількість балів
Відмінно	100 – 90
Дуже добре	82 – 89
Добре	75 – 81
Задовільно	69 – 74
Достатньо	60 – 68
Незадовільно	0 – 59

7. Навчально-методична карта дисципліни Рідномовна освіта: Українська мова з методикою навчання»

Разом: 120 год., лекції – 10 год., семінарські заняття – 4 год., практичні заняття –38 год., лабораторні –4, самостійна робота –56 год., модульний контроль – 8 год.

Модулі	Змістовий модуль I									
Назва модуля	Методика навчання грамоти									
Кількість балів за модуль	200 балів									
Лекції	1			2				3		
Теми лекцій	Методика навчання української мови як педагогічна наука (1 бал)			Наукові основи методики навчання грамоти (1 бал)				Методика навчання грамоти та її основні етапи (1 бал)		
Теми семінарських занять	Психологічні і лінгвістичні засади методики навчання грамоти (11 балів)									
Теми практичних занять	ПЗ №1 (11 балів)	ПЗ №2 (11 балів)	ПЗ №3 (11 балів)	ПЗ №4 (11 балів)	ПЗ №5 (11 балів)	ПЗ №6 (11 балів)	ПЗ №7 (11 балів)	ПЗ №8 (11 балів)	ПЗ №9 (11 балів)	ПЗ №10 (11 балів)
Теми лабораторних занять	Моделювання уроків читання і письма в добукварний період (11 балів)									
Самостійна робота	15 б									
Види поточн. контр.	Модульна контрольна робота 1 (25 балів)					Модульна контрольна робота 2 (25 балів)				

Модулі	Змістовий модуль II									
Назва модуля	Методика розвитку усного і писемного мовлення учнів початкової школи									
Кількість балів за модуль	183 балів									
Лекції	1					2				
Теми лекцій	Наукові основи методики розвитку мовлення молодших школярів (1 бал)					Розвиток зв'язного мовлення учнів у початкових класах ЗЗСО (1 бал)				
Теми семінарських занять	Види мовленнєвої діяльності у методиці навчання української мови в початкових класах ЗЗСО (11 балів)									
Теми практичних занять	ПЗ № 1 (11 балів)	ПЗ № 2 (11 балів)	ПЗ № 3 (11 балів)	ПЗ № 4 (11 балів)	ПЗ № 5 (11 балів)	ПЗ № 6 (11 балів)	ПЗ № 7 (11 балів)	ПЗ № 8 (11 балів)	ПЗ № 9 (11 балів)	

Теми лабораторних занять	Моделювання уроків розвитку мовлення в початковій школі (11 балів)	
Самостійна робота	10 балів	
Види поточн. контр.	Модульна контрольна робота 3 (25 балів)	Модульна контрольна робота 4 (25 балів)

8. Рекомендовані джерела

Основні

1. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі : метод. посіб. / М. С. Вашуленко. – К. : Освіта, 2014. – 268 с.
2. Методика викладання української мови: навч. посібник / С.І. Дорошенко, М.С. Вашуленко, О.І. Мельничайко та ін.; за ред. С.І. Дорошенка. – 2-е вид. перероб. і допов. – К. : Вища шк., 2010. – 398 с.
3. Методика навчання української мови в початковій школі: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За наук. ред. М.С. Вашуленка. – К. : Літера ЛТД, 2011. – 364 с.
4. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах: модульний курс : Посібник для студентів пед. університетів та інститутів / кол. авторів за ред. М. І. Пентилюк. – К. : Ленвіт, 2011. – 366 с.
5. Нова українська школа: порадник для вчителя / За заг. ред Бібік Н.М. – К. : ТОВ ВД «Плеяди», 2017. – 206 с.
6. Типові освітні програми для закл. загальної середньої освіти: 1 – 2 класи. – К. : ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР+», 2018. – 240 с.

Додаткові

1. Вашуленко М.С. Удосконалення змісту і методики навчання рідної мови в 1-4 класах / М.С. Вашуленко. – К. : Рад. школа, 2011. – 35 с.
2. Гудзик І. П. Аудіювання українською мовою: посіб. / І. П. Гудзик. – К. : Педагогічна думка, 2003. – 144 с.
3. Мацько Л.І. Українська мова як засіб формування національної свідомості / Л.І. Мацько // Українська мова як державна в Україні : зб. – К. : 2016. – С.74–82.
4. Пономарьова К. І. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання / К.І. Пономарьова // Поч. школа. – 2013. – № 11. – С.29–33.
5. Тоцька Н. І. Фонетика української мови та її вивчення в початкових класах / Н. І. Тоцька. – К. : Рад. шк. – 2014. – 176 с.

Інтернет-ресурси

1. Навчальні програми для початкової школи (1-4 класи) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/school/program/8793/>
2. Оновлені програми для початкової школи 1-4 класів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/pochatkova-shkola/onovleni-programi-dlya-pochatkovoyi-shkoli-1-4-klasiv>